

بررسی نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در شهر همدان

صفی الله صفایی^۱، روح اله عیسی آبادی بزچلوئی^۲

^۱ استادیار و عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور.

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه پیام نور واحد همدان.

نام نویسنده مسئول:

صفی الله صفایی

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در شهر همدان انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش زنان متأهل شهروندان همدانی است که بر اساس سرشماری تعداد زنان بین ۱۵ تا ۶۰ سال که شرایط متأهل بودن را دارا هستند ۴۰۴۷۳۹ نفر می باشد. حجم نمونه به طور کاملاً تصادفی ۳۸۴ نفر از دانشجویان انتخاب گردید. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده از نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. یافته‌ها نشان می دهد که بین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان، پابندی به ارزش های خانواده، ترجیح جنسی و وضعیت شغلی و تحصیلات رابطه مثبت معنادار وجود دارد. بین اشتغال زنان، استقلال زنان و سن با الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد.

واژگان کلیدی: ازدواج، ازدواج خویشاوندی، الگوی ازدواج.

مقدمه

خانواده به عنوان گروه نخستین و در عین حال پایدار از ابتدای زندگی بشر وجود داشته و تولید نسل انسان ها از این طریق بوده است. ازدواج، تشکیل خانواده و در کنار آن تولید نسل عامل به وجود آمدن رابطه خویشاوندی، وجود خویشاوندی است (هاشمی، ۱۳۸۸: ۹۶). ازدواج سنتی الهی برای آرامش انسان و امتداد نسل بشری است و بر اساس احادیث نبوی از سنت های مورد تاکید می باشد و موجب تکمیل ایمان شده و استتکاف از آن مذموم و موجب جدایی از پیروی رسول گرامی اسلام می گردد. (النکاح سنتی فمن رغب عن سنتی فلیس منی). ازدواج فامیلی ازدواجی است که زوج، جد یا نیای مشترک داشته باشند؛ مثلاً پسر عمو و دختر عمو، پسر خاله و دختر خاله، پسر دایی و دختر عمه، دختر دایی و پسر عمه. در خاورمیانه این نوع ازدواج بیشتر مرسوم است (ویکی پدیا). ازدواج خویشاوندی شامل افرادی می شود که در چهار نسل گذشته حداقل یک جد مشترک داشته باشند. در بررسی های متعدد به فاکتورهای مؤثر در شیوع بالای این نوع ازدواج ها در اجتماعات مختلف نظیر فاکتورهای مذهبی، قانونی و اقتصادی اشاره شده است [۱]. در ایران، ازدواج خویشاوندی از دیرباز رواج داشته است [۲]. ازدواج خویشاوندی یکی از الگوهای ازدواج در ایران است، در ایران ۴۰ درصد ازدواج ها از نوع خویشاوندی است و در اصفهان ۲۴/۵ درصد از ازدواج ها خویشاوندی می باشد. این الگوی ازدواجی جدای از این که در حوزه علوم اجتماعی توجه زیادی را به خود معطوف ساخته است این الگوی ازدواج از لحاظ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در بین کشورها و حتی در داخل یک کشور متفاوت است. بررسی ها و تحقیقات ثابت نموده است که ازدواجهای خویشاوندی در برابر زندگی ماشینی و صنعتی آسیب پذیر بوده و خطرات ژنتیکی آنها در ایجاد فرزندان بیمار زیاده از ازدواجهای غیر خویشاوندی است. در پزشکی و بهداشت نیز به دلیل عوارضی که ممکن است برای فرزندان حاصل از این نوع ازدواج ها پیش بیاید، از جایگاه خاصی برخوردار است. با پیشرفت علم پزشکی در زمینه تشخیص و درمان بیماری های عفونی، شیوع این بیماریها در بسیاری از جوامع کاسته شده و بیماری های ژنتیکی به عنوان یکی از مشکلات اساسی موجود بر سر راه تامین بهداشت و سلامت انسان مطرح می باشد. در ازدواج های خویشاوندی به علت اینکه طرفین دارای اجداد مشترک هستند، احتمال اینکه زن و شوهر هر دو برای چند ژن بیماری زای نهفته ناقل باشند بسیار زیاده از ازدواج های غیر فامیلی است که تشابه ژنتیکی کمتری دارند از این جهت انواع مختلف بیماری های ناشی از ازدواج های فامیلی به صورت های مختلف نظیر کند ذهنی، تالاسمی، فنیل کتونوری، بیماری وردینگ هافمن و اختلالات بینایی و شنوایی و بروز می کند [۳]. بحث برانگیز بودن این ازدواج ها به دلیل ارتباط آن ها با بیماری های ژنتیک است. رواج بالای ازدواج خویشاوندی، ثبات نسبی آن طی دهه های اخیر و نیز بر خورداری همسران خویشاوند از ویژگی های سنتی را نشان می دهد [۴].

با توجه به اینکه بزرگترین و مهمترین سرمایه هر کشوری، نسل آینده سالم، خلاق و باهوش می باشد، محقق بر خود لازم می داند که به بررسی نگرش زنان به ازدواج فامیلی بپردازد تازه های پیشگیری و یا کنترل این نوع ازدواج ها را بیاید. با توجه به اینکه مشکلات گفته شده مشکل جدی است و داشتن فرزند سالم و جامعه سالم از اهمیت به سزایی برخوردار است. محقق در صدد پاسخگویی به این سؤال اساسی است که نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در شهر همدان چگونه است؟

مبانی نظری**ازدواج**

ازدواج از مهم ترین رسوم معمول در تمام جوامع است که به دلیل نقش مهم آن در فراهم کردن ساختار و زیربنای تشکیل خانواده و گسترش نسل، مهم ترین و بنیادی ترین نوع ارتباط معرفی شده است [۵]. ازدواج نه تنها در سلامت جسمی و روانی فرد مؤثر است؛ نقش مهمی در ورود انسان به دوره بزرگسالی بر عهده دارد. همچنین ازدواج، پدیده ای مطلق و فارغ از بستر زمان و مکان نیست؛ بلکه در هر زمان و در هر جامعه، چهره خاصی دارد و با جامعه نیز دگرگون می شود [۶].

در فرهنگ معین «ازدواج رابطه ای حقوقی است که برای همیشه یا مدتی معین، به وسیله عقد مخصوص بین زن و مرد حاصل شده و به آنها حق می دهد که از یکدیگر تمتع جنسی ببرند». در تعریفی دیگر «ازدواج و زندگی زناشویی یک پدیده طبیعی قراردادی است» [۷]. همچنین برخی ازدواج را فرآیندی از کنش متقابل بین یک مرد و یک زن؛ برخوردی دراماتیک بین فرهنگ (قواعد اجتماعی) و طبیعت (کشش جنسی) و پیوندی دائمی میان دو جنس مخالف می دانند که در یک چارچوب رسمی و قانونی مجاز به برقراری مناسبات جنسی می شوند [۸]. در تعریف دیگر، ازدواج به عنوان یک نهاد و کانون اجتماعی ملهم از سه منبع قانون، عقاید اجتماعی و اعتقادات مذهبی بوده و مبتنی بر شش نکته است:

- ۱- ازدواج یک انتخاب شخصی آزاد است که بر پایه عشق استوار می گردد؛
- ۲- بلوغ و استقلال یک نیاز مسلم برای اقدام به ازدواج است؛
- ۳- ازدواج، ارتباطی بین دو جنس مخالف است؛

۴- در یک زندگی مشترک، مرد سرپرست بوده، تأمین معاش و محافظت از خانواده را بر عهده دارد؛

۵- وفاداری جنسی و تک همسری، انتظارات یک ازدواج می‌باشند؛

۶- ازدواج به طور طبیعی با تولد فرزندان همراه است [۹]

ازدواج بر حسب فرهنگ و اقوام مختلف دارای انواع گوناگونی است از جمله: ازدواج خارجی، داخلی، تعدد زوجات، وحدت زوجه، تعدد شوهران، ازدواج رسمی، ازدواج خصوصی، ازدواج تولیدی، ازدواج موقت، ازدواج دائم، ازدواج آزمایشی، ازدواج خانوادگی، ازدواج دوشیزه‌ای، ازدواج شبیه، ازدواج تصرفی، ازدواج تطبیقی، ازدواج استبدال، ازدواج شغار [۸]، ازدواج میراثی، ازدواج تشریفاتی و تصنعی، ازدواج سه ربعی، ازدواج روزانه، ازدواج قبرستانی، ازدواج تطبیقی [۱۰].

ازدواج عملی است که پیوند دو جنس مخالف را بر اساس روابط پایای جنسی موجب می‌شود؛ بنابراین رابطه دو فرد از یک جنس خواه به‌طور موقت و خواه دائم، ازدواج خوانده نمی‌شود. همچنین در تعریف ازدواج، روابط جسمانی دو انسان از دو جنس مخالف به‌خودی‌خود کافی به نظر نمی‌رسد؛ زیرا ازدواج مستلزم انعقاد قراردادی اجتماعی است که مشروعیت روابط جسمانی را موجب شود؛ به بیان دیگر، در راه تحقق ازدواج، جامعه نیز باید آن را تصویب کند [۱۱].

خویشاوندی (فامیلی)

در جوامع انسانی به پیوندهای ژنتیکی (خونی) یا سببی (از راه ازدواج بستگان دیگر)، یا بر اساس تعلق به گروهی خاص و قبول پایگاه اجتماعی خاص خویشاوندی می‌گویند [۱۲].

خانواده، گروهی خویشاوند است. ازدواج یا اتحاد مدنی رسمی‌ساز پیوندهای خانوادگی است. خانواده هسته‌ای، خانواده‌ای است که در آن یک زوج متأهل با فرزندان خود یا کودکانی که به فرزندی پذیرفته‌اند زندگی می‌کنند. هر گاه خویشاوندانی غیر از یک زوج متأهل و فرزند آن‌ها در همان خانواده زندگی کرده، یا دارای روابط پیوسته و نزدیک با آن‌ها باشند، خانواده گسترده به‌وجود می‌آید. به مادر پدر دگرجنس‌گرا یا دو مادر یا دو پدر همجنس‌گرا و فرزندان آن‌ها نیز خانواده می‌گویند. اگر هر یک از این افراد به صورت جدا از هم زندگی کنند، خانواده حساب نمی‌شود.

ازدواج فامیلی ازدواجی است که زوج، جد یا نیای مشترک داشته باشند؛ مثلاً پسر عمو و دختر عمو، پسر خاله و دختر خاله، پسر دایی و دختر عمه، دختر دایی و پسر عمه. در خاورمیانه این نوع ازدواج بیشتر مرسوم است. (ویکی پدیا)

نگرش به الگوی ازدواج

ادراک، وجه نظر و شناخت نسبت به ازدواج و تشکیل خانواده که سبب رفتارها و ایده‌های متفاوت (منفی، مثبت، مدرن، سنتی) در این زمینه می‌شود [۱۳].

روش شناسی

برای انجام یک پژوهش روش‌های مختلفی وجود دارد که یکی از آن‌ها روش پیمایشی است که در این پژوهش از آن استفاده شده است. پژوهش پیمایشی یکی از روش‌های گردآوری، تنظیم و تحلیل داده‌هاست. از این رو می‌توان گفت که پیمایش عبارت از جمع‌آوری اطلاعات است که با طرح و نقشه و به عنوان راهنمای عملی توصیف یا پیش‌بینی و یا به منظور تجزیه و تحلیل روابط بین برخی متغیرها صورت می‌پذیرد.

بدین ترتیب هدف پژوهش پیمایشی آن است که با مقایسه دقیق ویژگی‌های مختلف مورد به استنباط علی نائل آید. پیمایش دارای دو نوع کلی است: توصیفی و تحلیلی.

تحقیق حاضر از دسته تحقیقات توصیفی و از نوع زمینه‌یابی است زیرا قصد دارد از یک سو به توصیف رفتارهای واقعی موجود در جامعه پرداخته و از سوی دیگر عوامل موجود این پدیده‌ها و ویژگی‌ها را نیز شناسایی و میزان اثرگذاری آن‌ها را نیز تعیین نماید. هدف از انجام این نوع تحقیق، توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات یک موقعیت یا یک موضوع است [۱۴].

جامعه آماری پژوهش حاضر زنان متأهل شهروندان همدانی است که تعداد زنان بین ۱۵ تا ۶۰ سال که شرایط متأهل بودن را دارا هستند ۴۰۴۷۳۹ نفر می‌باشد.

حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به طور تقریبی ۳۸۳،۷۹۷ محاسبه شد که با گرد کردن تعداد حجم نمونه ۳۸۴ نفر از زنان متأهل همدانی به روش خوشه‌ای و به طور کاملاً تصادفی مورد ارزیابی قرار گرفتند.

عمده‌ترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات در بررسی‌های پیمایشی پرسشنامه محقق ساخته است. در این تحقیق جهت جمع‌آوری اطلاعات و آشنایی با موضوع تحقیق و پیشینه تجربی پژوهش از روش کتابخانه‌ای استفاده گردید. و جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از نمونه مورد مطالعه از پرسشنامه، استفاده شد.

پرسش نامه یک طرح پژوهشی، مقاله یا پایان نامه می‌تواند به دو صورت باشد. نوع اول پرسش نامه استاندارد است، به این معنا که این نوع پرسشنامه قبلاً توسط پژوهشگران و یا صاحب‌بنظران مورد استفاده قرار گرفته است و پایایی و روایی آن مورد تأیید قرار گرفته است. نوع دوم از پرسشنامه‌ها پرسش نامه محقق ساخته است که در آن خود محقق اقدام به طراحی سوالات پرسشنامه برای اولین بار می‌نماید و در اینجاست که ابتدا باید روایی و پایایی پرسشنامه را مورد تأیید قرار داد و سپس نسبت به تکمیل کامل پرسشنامه‌ها توسط مخاطبان اقدام نمود. پرسشنامه محقق ساخته می‌تواند تمام از نو مورد تدوین و طراحی قرار گیرد و یا با ترکیب و ویرایش چند پرسشنامه استاندارد در مواردی که موضوع تحقیق تلفیقی از چند موضوع قبلی است، مورد طراحی قرار گیرد.

پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه برگرفته از پژوهش حسینی و همکاران در قالب ۳۱ سؤال طراحی شده است که با طیف ۵ مقیاسی لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) به ارزیابی نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی پرداخته است. در ابتدا سوالات دموگرافیکی طراحی شده است که تحصیلات، جنس، شاغل بودن، محل سکونت و خواستگاه فرد و ازدواج فامیلی یا غیر فامیلی را بررسی می‌نماید. توزیع سوالات پژوهش در قسمت دوم پرسشنامه به شرح زیر می‌باشد.

جدول (۱) توزیع سوالات پرسشنامه

گویه‌ها و پرسش‌ها	نام متغیر/ شاخص
۱-۵	نگرش نسبت به منافع فرزندان
۶-۱۳	پای بندی به ارزش‌های خانواده بزرگ
۱۴-۱۸	نگرش نسبت به اشتغال زن در خارج از منزل
۱۹-۲۴	گرایش به ترجیح جنسی
۲۵	ابعاد متغیر
	بعد تحرک مکانی
۲۶ و ۲۷	دسترسی به منابع اقتصادی خانواده
۲۸-۳۱	بعد تصمیم‌گیری در خانواده

یافته‌های پژوهش

پیش فرض استفاده از آزمونهای آماری پارامتریک:

آزمونهایی را که بر طبیعی بودن توزیع متغیر در جامعه استوار هستند، آزمونهای پارامتریک گویند. برای استفاده از این روشها پژوهشگر باید مفروضه‌هایی را رعایت کند که برخی از آنها عبارتند از:

(۱) داده‌های مورد استفاده پیوسته و منظم باشند یا به عبارت دیگر مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای یا نسبی باشد. بر اساس این فرض آزمونهای پارامتریک به مقیاس فاصله‌ای یا نسبی محدود می‌شوند. (۲) متغیر مورد پژوهش دارای توزیع طبیعی باشد [۱۵].

داده‌های مورد استفاده در این پژوهش به صورت پیوسته و منظم می‌باشد یعنی شرط مقیاس اندازه‌گیری برقرار می‌باشد. با توجه به شرط نرمال و طبیعی بودن توزیع داده‌های مورد استفاده برای بررسی این پیش فرض از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است که هدف از انجام این آزمون این است که مشخص شود توزیع داده‌ها نرمال است یا خیر.

با توجه به نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف در جدول (۲) می‌توان اظهار نمود که همه متغیرها نرمال می‌باشد، زیرا سطح معناداری کلیه مقادیر Z در هر یک بیشتر از $0,05$ می‌باشد، نتیجه می‌گیریم که از آزمونهای پارامتریک باید برای تجزیه و تحلیل سوالات و فرضیات تحقیق استفاده کرد.

جدول (۲): نتیجه آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای نرمال بودن توزیع داده‌ها

متغیر	تعداد نمونه	مقدار Z	سطح معناداری
نگرش نسبت به منافع فرزندان	۳۸۴	۷,۴۱۱	۰,۵۴۲
پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ	۳۸۴	۵,۴۱۴	۰,۳۱۴

۰,۲۱۵	۴,۳۲۱	۳۸۴	نگرش به اشتغال زنان
۰,۶۳۱	۷,۶۱۱	۳۸۴	گرایش به ترجیح جنسی
۰,۲۶۷	۳,۷۱۶	۳۸۴	استقلال زنان
۰,۰۸۵	۱,۷۳۵	۳۸۴	نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی

تحلیل سوالات پژوهش:

- ۱- وضعیت نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در اعضای نمونه چگونه است؟
- ۲- وضعیت نگرش نسبت به منافع فرزندان در اعضای نمونه چگونه است؟
- ۳- وضعیت پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ در اعضای نمونه چگونه است؟
- ۴- وضعیت نگرش به اشتغال زنان در اعضای نمونه چگونه است؟
- ۵- وضعیت گرایش به ترجیح جنسی در اعضای نمونه چگونه است؟
- ۶- وضعیت استقلال زنان در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۳): بررسی سؤالات پژوهش

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی	۲,۹۴	۰,۳۸	۳	-۳,۱۵۱	۳۸۳	۰,۰۰۰
نگرش نسبت به منافع فرزندان	۲,۹۳	۰,۲۵	۳	-۴,۴۹۰	۳۸۳	۰,۰۰۰
پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ	۳,۴۴	۱,۰۳	۳	۸,۳۲۲	۳۸۳	۰,۰۰۰
نگرش به اشتغال زنان	۳,۵۸	۱,۴۴	۳	۷,۸۶۰	۳۸۳	۰,۰۰۰
گرایش به ترجیح جنسی	۳,۰۸	۰,۸۳	۳	۱,۸۳۸	۳۸۳	۰,۰۰۰
استقلال زنان	۲,۴۰	۰,۹۵	۳	-۱۲,۳۵۹	۳۸۳	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول (۳)، میانگین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در اعضای نمونه ۲,۹۴ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۳۸ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی در شهر همدان در حد متوسط می باشد.

بر اساس داده های جدول (۳) میانگین نگرش نسبت به منافع فرزندان در اعضای نمونه ۲,۹۳ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۲۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر نگرش نسبت به منافع فرزندان در نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

بر اساس داده های جدول (۳) میانگین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ در اعضای نمونه ۳,۴۴ بدست آمده که بیشتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۱,۰۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ در نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی از نظر پاسخگویان بیشتر از حد متوسط می باشد.

بر اساس داده های جدول (۳) میانگین نگرش به اشتغال زنان در اعضای نمونه ۳,۵۸ بدست آمده که بیشتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۱,۴۴ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر نگرش به اشتغال زنان در نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی از نظر پاسخگویان بیشتر از حد متوسط می باشد.

بر اساس داده های جدول (۳) میانگین گرایش به ترجیح جنسی در اعضای نمونه ۳,۰۸ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۸۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر گرایش به ترجیح جنسی در نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

بر اساس داده های جدول (۳) میانگین استقلال زنان در اعضای نمونه ۲,۴۰ بدست آمده که کمتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۹۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر استقلال زنان در نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی از نظر پاسخگویان کمتر از حد متوسط می باشد.

تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق

فرضیه اول: بین نگرش نسبت به منافع فرزندان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه دوم: بین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه سوم: بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه چهارم: بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه پنجم: بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه ششم: بین مشخصات دموگرافیک (تحصیلات، سن، وضعیت شغلی) و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین متغیرهای کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

جدول (۴): ضریب همبستگی نگرش نسبت به منافع فرزندان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی

نام فرضیه	متغیر	تعداد	ضریب همبستگی r	سطح معناداری
فرضیه اول	نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان	۳۸۴	۰,۳۳۹	۰,۰۰۰
فرضیه دوم	پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی	۳۸۴	۰,۶۶۹	۰,۰۰۰
فرضیه سوم	نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی	۳۸۴	-۰,۴۲۵	۰,۰۰۰
فرضیه چهارم	گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی	۳۸۴	۰,۶۶۷	۰,۰۰۰
فرضیه پنجم	استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی	۳۸۴	-۰,۵۵۸	۰,۰۰۰
فرضیه ششم	نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و تحصیلات	۳۸۴	-۰,۷۰۳	۰,۰۰۰
	نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و سن	۳۸۴	۰,۰۷۶	۰,۱۳۶
	نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و وضعیت شغلی	۳۸۴	۰,۵۹۲	۰,۰۰۰

در فرضیه اول: با توجه به نتایج جدول (۴)، چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان ($r=0,339$) بزرگتر از I جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی با بهبود نگرش نسبت به منافع فرزندان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱۱,۴۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر نگرش نسبت به منافع فرزندان می باشد.

در فرضیه دوم: نتایج جدول (۴) چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,669$) بزرگتر از I جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۴,۷۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ می باشد.

در فرضیه سوم: نتایج جدول (۴) چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=-0,425$) بزرگتر از I جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد. یعنی با

بیشتر شدن اشتغال زنان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱۸,۰۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر نگرش به اشتغال زنان می باشد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

در فرضیه چهارم: نتایج جدول (۴) چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,667$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن گرایش به ترجیح جنسی، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. با توجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۴,۴۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر گرایش به ترجیح جنسی می باشد.

در فرضیه پنجم: نتایج جدول (۴) چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=-0,558$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن استقلال زنان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۱,۱۴ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر استقلال زنان می باشد.

در فرضیه ششم: با توجه به نتایج جدول (۴)، در مورد تحصیلات چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین تحصیلات و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,703$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین تحصیلات و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار منفی وجود دارد یعنی با بیشتر شدن تحصیلات، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۹,۴۲ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر تحصیلات زنان می باشد.

در مورد سن چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,136$) بزرگتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین سن و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,076$) کوچکتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه رد می شود و بین سن و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار وجود ندارد.

در مورد وضعیت شغلی چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین وضعیت شغلی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,592$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین وضعیت شغلی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار مثبت وجود دارد. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۵,۰۵ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر وضعیت شغلی زنان می باشد.

نتیجه گیری

فرضیه اول: بین نگرش نسبت به منافع فرزندان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج بین تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی با بهبود نگرش نسبت به منافع فرزندان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱۱,۴۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر نگرش نسبت به منافع فرزندان می باشد.

نتایج پژوهش را اینگونه می توان تفسیر کرد؛ با توجه به اینکه در ازدواج خویشاوندی سلامت فرزندان ممکن است به خطر بیفتد؛ احتمالاً نمونه بررسی شده منافع فرزندان را پس از بررسی کامل ژنتیکی مجاز دانسته اند. از طرفی دیگر برخی از اقوام ایرانی به ایل و تبار خود بسیار افتخار می کنند و دوست دارند فرزندانشان از ایل و تبار خود زاده شوند. بدین ترتیب منافع خود را در ازدواج خویشاوندی می یابند.

نتیجه: بین نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی و نگرش نسبت به منافع فرزندان رابطه معنادار مثبت وجود دارد

فرضیه دوم: بین پایبندی به ارزش های خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج بین تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۴٫۷۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ می باشد.

نتایج پژوهش را اینگونه می توان تفسیر کرد برخی از افراد به این موضوع باور دارند که تفاهم در ازدواج خویشاوندی بیشتر است زیرا زیر ساخت های ارزشی یکسان دارند و این ارزش ها در آن ها نهادینه شده است.

نتایج این پژوهش با پژوهش های دلخوش (۱۳۹۲) [۱۶] همسو می باشد.

نتیجه: بین پایبندی به ارزشهای خانواده بزرگ و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه سوم: بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج نشان می دهد که بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن اشتغال زنان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱۸٫۰۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر نگرش به اشتغال زنان می باشد.

نتایج این پژوهش را اینگونه می توان تعبیر کرد که زنانی که شاغل هستند با دنیای بیرون بیشتر آشنا شده و ممکن است ساختار خویشاوندی خود را با تغییراتی همراه کنند یا اصلاً ساختار خویشاوندی خود را دوست نداشته باشند. در نتیجه تمایل بیشتری برای گسترش خانواده از طریق ازدواج با غیر فامیل دارند. در واقع این افراد بر ابعاد فردی ازدواج بیشتر از ابعاد خانوادگی تاکید دارند.

نتایج این پژوهش با پژوهش های مالهورتراو همکاران (۱۹۹۲) [۱۷] همسو می باشد.

نتیجه: بین نگرش به اشتغال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن گرایش به ترجیح جنسی، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی بیشتر می شود و برعکس. با توجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۴٫۴۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر گرایش به ترجیح جنسی می باشد.

نتایج این پژوهش را اینگونه می توان تفسیر کرد در برخی خانواده تعصبات و قیود خاصی وجود دارد. بعضی از خانواده ها به زن خود (در خیلی از زمینه ها) می بالند و همین امر موجب می شود که به ازدواج خویشاوندی تمایل بیشتری از خود نشان دهند.

نتایج این پژوهش با پژوهش های پور افکاری و همکاران (۱۳۹۱) [۱۸] و دلخوش (۱۳۹۲) [۱۶] همسو نمی باشد.

نتیجه: بین گرایش به ترجیح جنسی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن استقلال زنان، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می

توان گفت که ۳۱,۱۴ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر استقلال زنان می باشد.

نتایج پژوهش را اینگونه می توان استنباط کرد که هر چه استقلال زنان افزایش می یابد؛ زنان توانمند و قویتر از قبل شده و تحمل ریسک پذیری بیشتری پیدا می کنند. از طرفی دیگر ما در دوره گذار هستیم و تغییرات نقش بسیاری در استقلال و اشتغال و تحصیل زنان داشته است و پیدا کردن این آگاهی و برابری اجتماعی باعث شده است که زنان قوی تر از قبل و با توانایی های بیشتر ظهور یابند که همین امر موجب تشویق آنان برای داشتن شرایط بهتر و ازدواج های غیر فامیلی می نماید.

نتایج این پژوهش با حسینی و گراوند (۱۳۹۲) [۱۹]، حسینی و بیگی (۱۳۹۵) [۴] همسو می باشد.

نتیجه: بین استقلال زنان و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه ششم: بین مشخصات دموگرافیک (تحصیلات، سن، وضعیت شغلی) و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی

رابطه معناداری وجود دارد.

بین تحصیلات و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار منفی وجود دارد یعنی با بیشتر شدن تحصیلات، نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۴۹,۴۲ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر تحصیلات زنان می باشد.

در مورد سن چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,136$) بزرگتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین سن و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,076$) کوچکتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه رد می شود و بین سن و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار وجود ندارد.

در مورد وضعیت شغلی چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین وضعیت شغلی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی ($r=0,592$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین وضعیت شغلی و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار مثبت وجود دارد. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۵,۰۵ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی تحت تاثیر وضعیت شغلی زنان می باشد.

اشتغال و تحصیل نقش مهمی در آگاهی و توانمندی زنان دارد و همیت امر موجب می شود تا با شجاعت بیشتری با مسائل زندگی و یا امر خطیر ازدواج مواجه گردند. در نتیجه این افراد اغلب تمایل بیشتری از خود در ازدواج های غیر فامیلی نشان می دهند.

نتایج این پژوهش با پژوهش های حبیبی پورگتابی و همکاران (۱۳۹۰) [۲۱]، حسینی و بیگی (۱۳۹۵) [۴]، مالهوترا همکاران (۱۹۹۲) [۱۷]، گوبرنسیکا (۲۰۰۸) [۲۰] همسو می باشد.

نتیجه: بین وضعیت شغلی، تحصیلات و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار مثبت وجود دارد. بین سن

و نگرش زنان به الگوی ازدواج خویشاوندی رابطه معنادار وجود ندارد.

منابع و مراجع

- [۱] موفق، ابوالفضل (۱۳۸۸) بررسی پرهیز از ازدواج با اقوام نزدیک و آثار بروز ناتوانی در فرزندان، فصلنامه اخلاق پزشکی سال سوم، شماره هفتم، صص ۹۹-۱۰۹.
- [۲] کتابی، احمد. ۱۳۸۱. «زناشویی خویشاوندی از دیدگاه اسلام»، فصل نامه جمعیت. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. (ش ۳۰): صص ۴۶-۲۶.
- [۳] عباسی شوازی، محمد جلال؛ علی مندگاری، ملیحه؛ (۱۳۸۹). تأثیر ابعاد متفاوت استقلال زنان بر رفتار باروری آن ها در ایران. زن در توسعه و سیاست، ۲۸(۲۲)، ۵۲-۳۱.
- [۴] حسینی، حاتم، بگی، میلاد. (۱۳۹۵). بررسی دیدگاه زنان کُرد نسبت به الگوی ازدواج خویشاوندی در مهاباد. مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان.
- [5] Higgins, L. T., Zheng, M. Liu, Y. & Sun, C.H. (2002). Attitudes to Marriage and Sexual Behavior: A Survey of Gender and Culture Differences in China and United Kingdom. *Sex Roles*. 46(3-4): 75-89.
- [۶] کاظمی پور، ش. (۱۳۸۸). «سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی»، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، س ۱۳، ش ۲، ص ۷۵-۹۵.
- [۷] مطهری، مرتضی (۱۳۵۷)، «نظام حقوق زن در اسلام»، انتشارات صدرا.
- [۸] رضوی، نجما و دیگران (۱۳۸۱) «بررسی وضعیت ازدواج جوانان»، گزارش ملی جوانان، نشر سازمان ملی جوانان.
- [۹] ناک، استیون (۱۳۸۲) «ازدواج در زندگی مردان»، ترجمه سعید غفاری، انتشارات گوهر کمال.
- [۱۰] مصلحتی، حسین (۱۳۷۹)، «ازدواج و ازدواج درمانی»، نشر البرز.
- [۱۱] ساروخانی، باقر (۱۳۸۸) مقدم های بر جامعه‌شناسی خانواده. تهران: سروش.
- [۱۲] صدری افشار، غ. - حکمی، نسرين - حکمی، نسترن، مهلاع (۱۳۷۳). فرهنگ فارسی امروز، ویرایش سوم، تهران: نشر کلمه، ۱۳۷۳، ص ۸۴۰.
- [۱۳] نیازی، م.، شاطریان، م و شفایی مقدم، ا (۱۳۹۴). بررسی نقش عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مؤثر در نگرش منفی به ازدواج، (مطالعه موردی: شاهروندان شهرستان کاشان. جامعه پژوهی فرهنگی، ۶(۲)
- [۱۴] نادری، عزت الله و سیف نراقی، مریم (۱۳۹۱). روش های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی (با تأکید بر علوم تربیتی). ناشر: ارسباران.
- [۱۵] دلاور، علی (۱۳۹۵). روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی. ناشر: ویرایش.
- [۱۶] دلخوش، م.ت. (۱۳۹۲). «بازخورد جوانان ایرانی به ازدواج: یافته‌های یک پیمایش ملی»، روان‌شناسی تحولی، ش ۳۶، ص ۳۳۱-۳۵۰.
- [17] Malhotra, A., Tsui, A. & De Silva, V. (1992) "Mothers, Daughters and Marriage: Explaining Similarity in Generational Perceptions in Sri Lanka", Unpublished Report. In www.popline.org
- [۱۸] پورافکاری، ن.، عنبری روزبهانی، م. و حکیمی‌نیا، ب. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و نگرش به ازدواج، مطالعه موردی: دانشجویان دختر 18-25 ساله دانشگاه اصفهان، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی- واحد شوشتر، س ۷، ش ۲، ص ۷۳-۹۸.
- [۱۹] حسینی، ح. و گراوند، م. (۱۳۹۲). «سنجش عوامل مؤثر بر شکاف رفتار و نگرش زنان به سن مناسب ازدواج در شهر کوه‌دشت»، نشریه زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۱، ش ۱، ص ۱۱۸-۱۰۱.
- [20] Gubernskaya, Z. (2008) "Changing Attitudes toward Marriage and Children in Six Countries", *Sociological Perspectives*. 53(2), 179-200.
- [۲۱] حبیب پور کتابی، کرم، غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۰). علل افزایش سن ازدواج دختران زن در توسعه و سیاست، ۹(۱)، ۳۴-۷.